

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Jauno tiesību aktu par ekonomikas pārvaldību sociālās sekas" (pašiniciatīvas atzinums)

(2012/C 143/05)

Ziņotāja: **Gabriele BISCHOFF** kdze

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2011. gada 14. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Jauno tiesību aktu par ekonomikas pārvaldību sociālās sekas" (pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 25. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 478. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 22. un 23. februārī (22. februāra sēdē), ar 232 balsīm par, 8 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Lai pārlicinoši pārvarētu vissmagāko finanšu, ekonomikas un uzticēšanās krīzi visā ES pastāvēšanas vēsturē, Eiropai jāpauž vienots viedoklis, jārikojas ātrāk un izlēmīgāk un jāseko pareizajām norādēm.

1.2. EESK atzinīgi vērtē valdību nostāju, proti, labot eirozonas veidošanā pieļautās kļūdas un Eiropas ekonomikas pārvaldībā ieviest jaunas arhitektūras elementus. Tas nepieciešams tādēļ, ka ar līdzšinējiem instrumentiem un procedūrām nav izdevies panākt parādasaistību un makroekonomiskās nelīdzsvarotības vēlamo samazināšanu. Eiropas ekonomikas pārvaldības jaunajā arhitektūrā tomēr jā saglabā gan dalībvalstu un to brīvi ievēlēto parlamentu demokrātiskās tiesības, gan sociālo partneru autonomija un brīvība risināt sarunas par darba koplīguma slēgšanu.

1.3. Jaunajā Eiropas ekonomikas pārvaldībā prioritāra būs ekonomikas politika, taču tā, liekot dalībvalstīm veikt konkrētas reformas un draudot ar (daļēji) automātiskām sankcijām, galvenokārt skars sociālās sistēmas. EESK iesaka veikt izsvērtu un ilgtspējīgu budžeta konsolidāciju, kas nodrošinātu vajadzīgos sociālos ieguldījumus un tā nepieļautu sociālu asimetriju.

1.4. Ja neaizsargātajām grupām tiks ierobežoti sociālie pakalpojumi vai darba tirgus politikas pasākumi un likvidēta nepieciešamā sociālā infrastruktūra, piemēram, bērnu aprūpes vai izglītības jomā, daži no jau īstenotajiem vai plānotajiem taupības pasākumiem izraisīs negatīvas sekas, kuras izjutīs, piemēram, iedzīvotāji un uzņēmumi. Tas negatīvi ietekmēs pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, tādējādi nopietni pazeminot neaizsargātu sabiedrības grupu dzīves kvalitāti.

1.5. EESK norāda uz pretrunām starp stratēģijas "Eiropa 2020" un Eiropas ekonomikas pārvaldības mērķiem. Eiropas pusgads un sešu tiesību aktu par ekonomikas pārvaldību ("Six-pack") īstenošana nedrīkst apdraudēt, piemēram, nabadzības mazināšanas mērķus, kas izvirzīti stratēģijā "Eiropa 2020"; saistībā ar visiem pasākumiem jāpārbauda, vai tie nepalielina nabadzību.

1.6. EESK atzīmē, ka steidzami jāveic jauno tiesību aktu par ekonomikas pārvaldību sociālo seku novērtējums, un īpaši rosina:

- 1) noslēgt "sociālo ieguldījumu līgumu";
- 2) visos pasākumos savlaicīgi un visaptveroši iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, it sevišķi sociālos partnerus to īpašo pienākumu un kompetences dēļ;
- 3) ņemot vērā gaidāmos Līguma grozījumus, sasaukt konventu, lai izstrādātu uz sociālo attīstību vērstu koncepciju;
- 4) izveidot "sociālās drošības tīklu", nodrošinot līdzvērtīgu "sociālu pārvaldību" (*social governance*);
- 5) nodrošināt un veicināt sociālo partneru koplīgumu autonomiju;
- 6) izmantot jaunus ienākumu avotus valstu budžetu konsolidācijai;
- 7) palielināt publisko izdevumu efektivitāti un mērķtiecību, kā arī stingrāk vērsties pret nodokļu nemaksāšanu.

2. Jauna arhitektūra krīzes pārvarēšanai

2.1. Ar Lisabonas līgumu tika nostiprināta Eiropas sociālā dimensija, par mērķi izvirzīta sociālā tirgus ekonomika, noteikts, ka sociālās pamattiesības ir juridiski saistošas un obligāti jānovērtē visu ES līmeņa pasākumu un iniciatīvu sociālās sekas. EESK jau sen ir uzsvērusi, ka sociālai tirgus ekonomikai Eiropā konkurētspēja ir jāspēj apvienot ar sociālu taisnīgumu. Ekonomikas dinamika un sociālā attīstība nav pretstati, taču tās viena otru veicina⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Sociālā programma", OV C 182, 04.08.2009., 65. lpp.

2.2. EESK ir atzinīgi novērtējusi to, ka ar jauno stratēģiju "Eiropa 2020" ES ir vienojusies panākt gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi.

2.3. Eiropas Savienība pašlaik piedzīvo smagāko krīzi tās pastāvēšanas laikā. Finanšu krīze daudzās valstīs izvērtās par dziļu ekonomikas, parādu un sociālo krīzi. Turklāt arī Eiropas iestādes piedzīvo rīcības un uzticības krīzi. Eiropai jāpauž vienots viedoklis, jārikojas ātrāk un izlēmīgāk un jāseko pareizajām norādēm.

2.3.1. Uzmanības centrā ir taupības programmas un "drošības tīkli", labākai ekonomikas pārvaldībai un straujākai izaugsmei nepieciešamie pasākumi joprojām ir sadrumstaloti un slikti pārredzami, nenotiek debates par padziļinātas integrācijas priekšrocībām un trūkumiem.

2.3.2. Aizvien biežāk izskan bažas, ka šī uzticības krīze pārvērtīsies par demokrātijas krīzi, jo īpaši tāpēc, ka būs jābaidās no sankcijām. EESK uzsver, ka tiešās vēlēšanās ievēlētiem valstu parlamentiem jābūt tiesīgiem saskaņā ar to kompetenci un pilnvarām brīvi lemt par budžetiem un valdības sastāvu.

2.3.3. EESK jau vairākos atzinumos ir uzsvērusi, ka šī krīze Eiropai būs īpašs izturības pārbaudījums. Taupības politika daudzās valstīs izraisa sociālus nemierus un veicina antieiropeisku vai nacionālistisku tendenču rašanos.

2.4. ES politika un valstu valdības uz tā saukto parādu krīzi, kuru pēdējo gadu finanšu krīzes dēļ izraisīja arī lielās nepilnības finanšu tirgu regulējumā, reaģēja ar stingrām taupības programmām un tādējādi mēģināja nomierināt finanšu tirgus. Komiteja jau vairākkārt atzinīgi novērtējusi to, ka Eiropas Komisija, neraugoties uz daudziem iebildumiem, ir iesniegusi priekšlikumus par finanšu darījuma nodokli un stabilitātes obligācijām⁽²⁾.

2.5. Vienlaikus notika mēģinājumi labot dažas no eirozonas veidošanā pieļautajām kļūdām un Eiropas ekonomikas pārvaldībā ieviest jaunas arhitektūras elementus. To darīja, lai turpmāk uzlabotu ekonomikas politikas koordināciju, īstenotu stingru budžeta politiku un kontroli, kā arī uzlabotu konkurētspēju⁽³⁾. 2011. gada rudenī Eiropas Parlaments apstiprināja piecas regulas un vienu direktīvu par Eiropas ekonomikas politikas pārvaldības reformu (sešu tiesību aktu kopums par ekonomikas pārvaldību).

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumus "Finanšu darījumu aplikšana ar nodokli", OV C 44, 11.02.2011., 81. lpp., un "Gada izaugsmes pētījums", OV C 132, 03.05.2011., 26. lpp.

⁽³⁾ Sk. sarakstu EESK atzinumā "Gada izaugsmes pētījums", OV C 132, 03.05.2011., 26. lpp.

2.5.1. Minētā tiesību aktu kopuma par ekonomikas pārvaldību pamatā ir trīs pīlāri:

— Stabilitātes un izaugsmes pakta stiprināšana: ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru ieviešanu papildu un daudz stingrāki noteikumi par budžeta konsolidāciju un valsts parādu ierobežošanu, nosakot, ka dalībvalstīm nākamo 20 gadu laikā neatkarīgi no uzņēmējdarbības cikla konjunktūras parādu līmenis jāsamazina līdz Māstrihtas līgumā noteiktajiem 60 % griestiem; process ir prociklisks un var apdraudēt izaugsmi un nodarbinātību.

— Pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras ieviešana. Tā ir pilnīgi jauna politiska pieeja ES līmenī, kuras mērķis ir atklāt un izlīdzināt makroekonomisku nelīdzsvarotību, kas varētu apdraudēt vienotās valūtas stabilitāti.

— Stabilitātes pakta un pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras izmantošana, piemērojot efektīvas un bargas sankcijas. ES ieteikumi valstu politisko lēmumu optimizācijas jomā ir sniegti jau kopš Māstrihtas līguma parakstīšanas. Taču jaunums ir tas, ka minētos ieteikumus tagad pavadīs gandrīz automātiskas sankcijas pret eirozonas valstīm. Tas notiek, izmantojot tā saukto "apgriezta vairākuma balsojumu", kas ir strīdīgs jautājums, jo tā ir pilnīgi jauna procedūra, kas līdz šim Līgumā nav iekļauta. Vienkārši skaidrojot, tas nozīmē: Komisijas priekšlikums uzlikt ikgadēju naudas sodu 0,1–0,2 % apmērā no IKP tai valstij, kas nepilda Komisijas ieteikumus, tiek pieņemts, ja Finanšu ministru padome desmit dienu laikā ar kvalificētu balsu vairākumu to nenoraida. Tādējādi sankciju process lielā mērā kļūst automātisks, liekot dalībvalstīm nopietni ņemt vērā Eiropas līmeņa ieteikumus politikas jomā.

2.5.2. Komisija 2011. gada 23. novembrī sešu tiesību aktu kopumam par ekonomikas pārvaldību pievienoja divas jaunas regulas: pirmo — par pastiprinātu uzraudzību, kas jāveic dalībvalstīs, kurās ir nopietnas grūtības saistībā ar finanšu stabilitāti, otro — par dalībvalstu budžeta projektu uzraudzību un korekciju. Ar pirmo regulu paplašina, pastiprina un padziļina konkrētai valstij adresētus ieteikumus ekonomikas jomā, un tie attiecas uz valstīm, kurām jāpilda makroekonomikas pielāgošanas programma. Minēto ieteikumu nepildīšanas gadījumā tiek pārtraukti maksājumi no Eiropas struktūrfondiem un Eiropas Sociālā fonda. Ar otru regulu paplašina Komisijas pilnvaras uzraudzīt valstu budžeta procedūras, uzliekot dalībvalstīm pienākumu pieņemt saistošus noteikumus par deficīta apmēru. Abas regulas palielinātu savstarpējo spiedienu un pastiprinātu raksturīgo prociklisko efektu, kura sekas ir labi zināmas.

2.5.3. Sešus mēnešus gadā aptverošais pārskata periods jeb Eiropas pusgads paredzēts, lai izvairītos no dalībvalstu pretrunīgām prasībām fiskālās politikas jomā un pārraudzītu

stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu īstenošanu. Ar šo pasākumu jānodrošina, ka dalībvalstīs ES pamatmērķus valsts budžeta plānošanā faktiski iekļauj savlaicīgi, tas ir, pirms valsts parlamenta balsojuma par nākamā finanšu gada budžetu. Eiropas ekonomikas pārvaldības prioritāte ir ekonomikas politika, taču šī pārvaldība, liekot dalībvalstīm veikt reformas un draudot ar (daļēji) automatiskām sankcijām, galvenokārt skars sociālās sistēmas.

3. Jauno noteikumu sociālā ietekme

3.1. Finanšu un ekonomikas krīzes ceturtajā gadā ekonomikas un nodarbinātības perspektīvas Eiropā turpina pasliktināties. Bez darba ir 23 miljoni cilvēku, un jaunākie dati par bezdarba līmeni⁽⁴⁾ liecina, ka 2011. gada septembrī bezdarba līmenis 27 ES valstīs bija 9,7 % un eirozonā — 10,2 %, kas nozīmē pieaugumu salīdzinājumā ar tādu pašu laikposmu 2010. gadā. No 2008. līdz 2011. gadam jauniešu bezdarba līmenis ir paaugstinājies no 15,5 % līdz 21,4 % un darba neaktivitātes līmenis — no 55,6 % līdz 56,9 %. Grieķijā un Spānijā bez darba ir gandrīz katrs otrais jauniešs⁽⁵⁾. Tas nozīmē, ka vairāk nekā 5 miljoni jauniešu nekur nestrādā un nemācās. Līdz 2011. gada vidum vērojams nodarbināto skaita pieaugums par 1,5 miljoniem nevarēja kompensēt ļoti lielos darba vietu zaudējumus krīzes laikā (6 miljoni darba vietu). Nodarbinātības pieaugums galvenokārt saistīts ar pagaidu darba līgumu un nepilnas slodzes darba vietu skaita palielināšanos.

3.2. Ņemot vērā iepriekš minēto, prognozētie ekonomikas izaugsmes rādītāji tika būtiski samazināti, un Eiropas Komisija nesēn publicētajā rudens prognozē 2011.–2013. gadam atzina, ka “ES ekonomikas atlabšana ir apstājusies” un augstā bezdarba līmeņa pazemināšanās nav gaidāma⁽⁶⁾.

3.3. Pasaules banku krīze 2007.–2009. gadā tūdaļ pārauga pašreizējā valsts parādu krīzē, jo valstīs ieguldīja ievērojamus līdzekļus banku glābšanā un valsts garantijās, lai glābtu valūtas sistēmu. Tāpēc vidējais parāda līmenis palielinājās no 60 uz 80 % no IKP, un šis pieaugums ievērojami ierobežoja automatisku stabilizatoru un citu anticiklisku pasākumu izmantošanas iespējas. Tas nozīmē, ka galvenais slogs saistībā ar pielāgošanos gulsies uz nodarbinātības un sociālo politiku. Dažādu ES politikas iniciatīvu kopīga iezīme ir atziņa, ka par galveno pielāgošanas instrumentu jāizmanto atalgojums, proti, tas jāsamazina un jāpanāk algu deflācija.

3.4. EESK uzskata, ka minētās norises var apdraudēt gan Eiropas ekonomiku kopumā, gan sociālo struktūru. Sociālās aizsardzības komiteja ziņojumā par ekonomikas krīzes sociālo

ietekmi uzsvēra, ka īstenotie vai plānotie taupības pasākumi ietekmē sociālo integrāciju, jo tiks pārtraukta pabalstu izmaksu un pakalpojumu sniegšana neaizsargātajām sabiedrības grupām, piemēram, cilvēkiem ar invaliditāti. Tas negatīvi ietekmēs publisko pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, un negatīvas sekas izjutīs gan iedzīvotāji, gan uzņēmumi⁽⁷⁾. Augsto procentu likmju dēļ krīzes skarto dalībvalstu iespējas efektīvi samazināt budžeta deficītu un valsts parādu ir ļoti ierobežotas. Piemēram, Grieķijas valsts budžetā kopš 2011. gada pavasara vērojams primārais pārpalikums, taču nesamērīgā procentu sloga dēļ deficīts joprojām palielinās.

3.5. Taupības pasākumi, kas apdraud tieši nepieciešamos sociālos ieguldījumus, vēl vairāk paātrinās spirālveida lejupslīdi. Tā kā pašlaik jaunas izaugsmes iespējas nepaveras, izdevumu samazināšana negatīvi ietekmē arī budžeta ieņēmumu daļu, piemēram, samazinās nodokļu ieņēmumi un palielinās sociālie izdevumi par bezdarbniekiem. Budžeta deficīts draud palielināties vēl vairāk, un tas var izraisīt katastrofālas sekas finanšu tirgos, kuri uzmanīgi vēro attīstības tendences visās dalībvalstīs.

3.5.1. Turklāt taupības pasākumi, kas samazina galapieprasījumu vienā dalībvalstī, var izraisīt ķēdes reakciju citās valstīs, izraisot spirālveida lejupslīdi. Tas var notikt gan visa vienotā tirgus vērtības ķēdes garumā, gan tirdzniecības jomā. Taupības programmu uzsākšana vienlaicīgi vairākās valstīs vēl vairāk aptumšo izaugsmes perspektīvas, un, iespējams, tādējādi radīsies nenoteiktības apburtais loks, arī tādā jomā kā ieguldījumi izglītībā un apmācībā, pētniecībā un inovācijā, nodarbinātībā un patēriņā.

3.6. Komiteja uzskata, ka, izstrādājot un īstenojot ES pārvaldības pasākumus, precīzi jāpārbauda, vai un ciktāl nelabvēlīgas tautsaimnieciskās norises dalībvalstīs un reģionos ir saistītas arī ar tirgus nelīdzsvarotību, ekonomiskās koncentrācijas procesiem un tirgus ļaunprātīgu izmantošanu, kurā vainojami lielie tirdzniecības koncerni. Pēc Komitejas domām, visos līmeņos jāveic efektīvi pretpasākumi, piemēram, koordinēti pasākumi nodokļu politikas jomā, kuri jāiekļauj konsolidācijas pasākumos. Šajā procesā MVU konkurētspēja būtu jāstiprina līdzīgi kā uz eksportu orientētā rūpnieciskā ražošanā. Šie pūliņi jāpapildina ar īstenojamiem strukturāliem pasākumiem, kas nodrošina izaugsmi un veicina nodarbinātību.

3.7. Komiteja pauz nožēlu, ka visu attiecīgo politikas pasākumu pamatā ir asimetrija un to struktūra ir vienpusīga: Komisijas locekļa *Olli Rehn* vēstulē teikts, ka saistībā ar nelīdzsvarotību eirozonā Komisija gan apzinās problēmas, ko var izraisīt

⁽⁴⁾ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31102011-BP/EN/3-31102011-BP-EN.PDF.

⁽⁵⁾ Vienotais nodarbinātības ziņojums par 2011. gadu, COM(2011) 815 galīgā redakcija, 2. un 4. lpp.

⁽⁶⁾ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1331&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

⁽⁷⁾ Sociālās aizsardzības komitejas un Eiropas Komisijas kopīgais novērtējums par ekonomikas krīzes sociālo ietekmi un politiskajiem risinājumiem (2010), 9.–10. lpp.

milzīgais ārējais deficīts, savukārt lieli, noturīgi tekošo kontu pārpalikumi netiek uzskatīti par draudu vienotās valūtas kohēzīvai⁽⁸⁾. Noteikumu par konkurences stāvokli pārdefinēšana ietver to, ka problēmas rada tās valstis, kuras uzņemas parādu nastu, lai finansētu ārējo deficītu, savukārt valstis, kurās ir pārpalikums, tiek mudinātas turpināt šādu virzību.

3.8. Gatavojot kopsavilkumu par makroekonomikas nelīdzsvarotību, Komisija nosaka rādītājus tā, ka dinamiska algu attīstība dažādās ekonomikas nozarēs tiek nekavējoties uzrādīta un rūpīgi pārbaudīta, turpretī dalībvalstis, kurās īsteno algu iesaldēšanas stratēģiju, vienkārši paliek nepamanītas. Ierosināts ieviest arī "relatīvu" salīdzināšanu, proti, vienas darbaspēka vienības izmaksu attīstība tiek attiecīgi salīdzināta ar galvenajiem konkurentiem. Šāda veida salīdzināšana ļauj pamanīt konkurētspējas atšķirību veidošanos, taču to nedrīkst izmantot, lai atalgojuma pieaugumu automātiski novērtētu negatīvi un atalgojuma stabilitāti automātiski novērtētu pozitīvi. Pareizāks risinājums ir atzīt, ka atalgojums ir jāpalielina, ievērojot darba ražīguma un inflācijas pieaugumu.

3.9. Komiteja pauž īpašu nožēlu par to, ka dalībvalstis ir aņņēmušās īstenot pasākumus un rīcības noteikumus, kas nav no tām atkarīgi un ko tās nevar ietekmēt. Eiropas Parlamenta un Padomes regulā par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību, ir iekļauts brīdinājuma mehānisms, kura pamatā ir rādītāju kopsavilkums (3. pants). Minētajos rādītājos ietverti iekšējās un ārējās makroekonomiskās nelīdzsvarotības mazākie un lielākie robežlielumi, kuru pārsniegšanas gadījumā piemēro pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūru. Starp minētajiem rādītājiem ir arī vienas darbaspēka vienības izmaksas, neraugoties uz to, ka to lielums parasti ir atkarīgs no sociālo partneru neatkarīgo sarunu par darba koplīguma slēgšanu rezultātiem un to noteikšana nav valsts ekonomikas politikas uzdevums.

3.10. Tāpēc Komiteja uzskata, ka regulas īstenošanā gan visas eirozonas, gan valstu līmenī būtu jāiesaista sociālie partneri. Komiteja uzsver, ka neatkarīgi no tā, kā tiks institucionalizēta sociālo partneru iesaistīšana regulas īstenošanā, nekādā gadījumā nedrīkst apšaubīt sociālo partneru autonomiju un pilnībā jāievēro SDO konvencijas Nr. 87. un Nr. 98. Īstenojot regulu, būtiski ir ievērot arī Eiropas Savienības vispārējos mērķus, it īpaši sociālās attīstības un ES sociālās politikas augšupvērstas saskaņošanas jomā, un sociālās pamattiesības, kas izriet no ES Pamattiesību hartas (52. panta 1. punkts).

3.11. Ekonomisku un sociālu grūtību un pārmaiņu laikā ir svarīgi nodrošināt, ka procesos, kā arī pārvaldības un konsoli-

dācijas pasākumu īstenošanā iesaista sociālās apvienības. Tās dod vērtīgu ieguldījumu tādās jomās kā izglītība, prevencija un nodarbinātība un palīdz nodrošināt sociālo mieru, kura pamatā ir cilvēka cieņas respektēšana un sabiedrības solidaritāte.

4. Dalībvalstīs veikto pasākumu sociālās sekas

4.1. EESK pauž lielas bažas par pašreizējās krīzes sociālajām sekām, kas skaidri izpaužas lielākajā daļā dalībvalstu, un iesaka veikt strukturālas reformas tā, lai tās veicinātu izaugsmi un nodarbinātību. Darba ņēmēju tiesību un sociālo pamattiesību ievērošana un stiprināšana labvēlīgi ietekmēs visas ekonomikas produktivitāti. Principiāls uzdevums ir ar pietiekamiem nodokļu ieņēmumiem nodrošināt valdību rīcībspēju un izlēmīgi apkarot nodokļu nemaksāšanu.

4.1.1. EESK ar bažām atzīmē, ka atšķirības starp valstīm un reģioniem kļūst aizvien lielākas. Tās nopietni apdraud vienotības procesu, jo ekonomiskā un sociālā kohēzija Savienībā pirmo reizi ievērojami samazinās. Agrāk sociālās un ekonomiskās atšķirības īslaičīgi palielinājās tikai saistībā ar jaunu dalībvalstu uzņemšanu.

4.2. Sociālās aizsardzības komiteja ziņojumā "The social impact of the crisis" ("Krīzes sociālā ietekme") secina, ka lielu iedzīvotāju grupu, it īpaši jauniešu, pagaidu darbinieku un imigrantu, sociālais stāvoklis finanšu un ekonomikas krīzes dēļ ir ievērojami pasliktinājies un bezdarbnieki visās dalībvalstīs ir viena no grupām, kurus visvairāk apdraud nabadzība⁽⁹⁾. Šī stāvokļa pasliktināšanās Grieķijā, Spānijā un vairākās citās dalībvalstīs ir izraisījusi sociālus nemierus un protestus.

4.3. Arī Eurostat nesēn veiktā 2011. gada aptauja liecina, ka ES iedzīvotāji ir nobažījušies un norāda uz nabadzības palielināšanos:

Vairums Eiropas iedzīvotāju, kuru skaits aizvien palielinās, uzskata, ka nabadzība turpina pieaugt. Uz jautājumu, vai pēdējo triju gadu laikā nabadzība ir palielinājusies vai samazinājusies, 87 % Eiropas iedzīvotāju atbild, ka tā ir palielinājusies. Pārliecība, ka nabadzība pēdējo trīs gadu laikā ir palielinājusies, ir daudz spēcīgāka nekā 2010. gada rudenī. Tikai 22 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka nabadzības apkarošanā ir darīts pietiekami daudz⁽¹⁰⁾.

4.4. EESK pauž dziļas bažas par to, ka krīzes pārvarēšanas sociālo seku dēļ Eiropa tiek sašķelta vēl vairāk un tai zūd sabiedrības atbalsts. Taču Eiropai jāatgūst iedzīvotāju uzticība.

⁽⁸⁾ 2011. gada 4. novembra vēstule, kas adresēta Jan Vincent-Rostowski par rīcību saistībā ar tekošā konta deficītiem un pārpalikumiem pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrā.

⁽⁹⁾ Sk. Sociālās aizsardzības komitejas un Eiropas Komisijas 2010. gada 26. novembra kopīgo ziņojumu (16905/10, SOC 793, ECOFIN 786), 2. lpp.

⁽¹⁰⁾ Eurobarometra īpašā aptauja 377.

4.5. Komiteja uzskata, ka jādara viss, lai taupības pasākumi nepaaugstinātu nabadzības risku. Jāveic efektīvs sociālo seku novērtējums, kurā analizē, kā mainītajos apstākļos varētu sasniegt mērķi turpmākajos desmit gados vismaz 20 miljoniem cilvēku palīdzēt izkļūt no nabadzības un sociālās atstumtības un kādi pasākumi tāpēc būtu jāveic. Augošas nabadzības otra puse ir bagātības un peļņas pieaugums, ko dažās dalībvalstīs veicina nepiemērotas nodokļu un budžeta stratēģijas. Nedrīkstam pieļaut, ka Eiropas ekonomikas pārvaldības arhitektūra un Eiropas pusgads neļauj sasniegt nabadzības samazināšanas mērķi, kas izvirzīts visaptverošajā stratēģijā "Eiropa 2020".

5. Jāveic visaptverošs sociālo seku novērtējums

5.1. EESK 2011. gadā ir uzsvērusi, ka horizontālā sociālā klauzula (HSK, LESD 9. pants) ir būtisks jauninājums un Eiropas Savienībai politikas īstenošanā tā ir obligāti jāievēro⁽¹¹⁾.

5.2. Šajā saistībā EESK jau ir norādījusi, ka horizontālā sociālā klauzula jāpiemēro ES līmeņa sociālās politikas un ekonomikas politikas jaunajā pārvaldībā (gan tās nozīmīgākajās jomās, gan vispārējā struktūrā), ko veic saskaņā ar stratēģiju "Eiropa 2020" un par ko Eiropadome vienojās 2010. gadā⁽¹²⁾. Tas attiecas gan uz Eiropas pusgadu, gan sešiem tiesību aktiem par ekonomikas pārvaldību, gan arī uz paktu "Euro plus" un drošības tīkliem.

5.3. EESK uzsver, ka, īstenojot krīzes pārvarēšanas pasākumus, nekādā gadījumā nedrīkst pieļaut Pamattiesību hartā garantēto tiesību pārkāpšanu. No otras puses, jānosaka, kādi pasākumi gada laikā jāveic, lai nodrošinātu pamattiesību ievērošanu⁽¹³⁾.

5.4. Sociālās aizsardzības komiteja un Eiropas Komisija ir kopīgi izteikušas kritiku par to, ka līdz šim tikai dažas dalībvalstis ir novērtējušas budžeta konsolidācijas pasākumu sociālās sekas⁽¹⁴⁾.

5.5. EESK uzsver, ka jauno ekonomikas pārvaldības noteikumu sociālās sekas ir steidzami jānovērtē. ES ir apņēmusies veicināt sociālo integrāciju un to saistījusi ne tikai ar kvantitatīviem mērķiem, bet arī kvalitatīvi nostiprinājusi to Līgumā, nosakot sociālās pamattiesības. Tas tieši skar cilvēku dzīves kvalitāti un gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi jāņem vērā un jāatspoguļo seku novērtējumā. Tikai dažiem ierosinātajiem tiesību

aktiem ir izstrādāts ietekmes novērtējums, sociālajām sekām bieži veltīts maz uzmanības un minētos ietekmes novērtējumus bieži neņēma vērā⁽¹⁵⁾.

6. Eiropai vajadzīgs sociālo ieguldījumu līgums

6.1. Ņemot vērā līdz šim nepieredzētā veidā un apmērā notikušo tiešo un netiešo iejaukšanos sociālajās tiesībās, struktūrās un sasniegumos, ir vajadzīga visaptveroša koncepcija, kurā, pamatojoties uz izsmelošiem un neatkarīgiem sociālo seku novērtējumiem, savstarpēji apvienoti un pastiprināti šādi elementi.

6.1.1. Savlaicīga un visaptveroša sociālo partneru līdzdalība visos pasākumos

6.1.1.1. Visi jau apstiprinātie un turpmāk plānotie pasākumi jāīsteno tikai pēc izsmelošām konsultācijām ar sociālajiem partneriem. Minētā prasība izriet arī no LESD 152. panta. Tas īpaši attiecas arī uz taupības pasākumiem, kas izsludināti ekonomisku vai budžeta apsvērumu dēļ un vērsti uz stāvokļa pasliktināšanos sociālajā jomā. Kā piemēru nepieciešamajai sociālo partneru iesaistīšanai var minēt izveidoto ES darba grupu Grieķijai. Turklāt visos pasākumos savlaicīgi un visaptveroši jāiesaista sociālās apvienības un nevalstiskās organizācijas.

6.1.2. "Sociālo ieguldījumu līgums"

6.1.2.1. EESK principā uzskata, ka no šādas krīzes — kā Grieķijā un citās dalībvalstīs — nav iespējams iziet ar taupību, bet gan tikai izaugt no tās. EESK ierosina ekonomikas pārvaldības ietvaros veikt ilgtspējīgus ieguldījumus kvalifikāciju celšanā, infrastruktūrā un ražojumos un veicināt ieguldījumus sociālajā ekonomikā, sociālajā uzņēmējdarbībā⁽¹⁶⁾ un sociālajos pakalpojumos.

6.1.2.2. Tāpēc EESK atbalsta prasību, ko izteikuši *Frank Vandenbroucke*, *Anton Hemerijk* un *Bruno Palier*. Viņi uzskata, ka galvenais uzdevums ir gan ES līmenī, gan dalībvalstīs nodrošināt, lai ilgtermiņa sociālie ieguldījumi un īslaicīgie budžeta konsolidācijas pasākumi cits citu papildinātu. Pamatu minētajam var veidot stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzītie mērķi. Priekšnoteikums ir ES sociālo ieguldījumu līguma nostiprināšana uz izaugsmi vērsta budžeta politikā un finanšu regulējumā. Tas nozīmē, ka makroekonomikas un budžeta jaunā uzraudzība būtu jāpapildina ar sociālo ieguldījumu līgumu⁽¹⁷⁾.

⁽¹¹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "ES kohēzijas un sociālās politikas koordinēšanas stiprināšana" OV C 24, 28.01.2012., 29. lpp.

⁽¹²⁾ Turpat.

⁽¹³⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai", OV C 376, 22.12.2011., 74. lpp.

⁽¹⁴⁾ Skatīt 9. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁵⁾ Saskaņā ar Eiropas Nabadzības novēršanas tīkla (EAPN) 2011. gada novērtējumu.

⁽¹⁶⁾ Sociālie uzņēmumi ir būtisks Eiropas sociālā modeļa elements. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija sagatavojusi politiskās pamatnostādnes un rīcības plānu, kam Eiropā jāveicina uzņēmumu sociāla vadība, un norāda, ka liela nozīme ir to pilnīgai īstenošanai gan ES, gan valstu līmenī. Skatīt EESK atzinumu par tematu "Sociālā uzņēmējdarbība un sociālais uzņēmums" (CESE 1584/2011, 26.10.2011.).

⁽¹⁷⁾ *Vandenbroucke, Frank, et al.*, "The EU needs a social investment pact" ("ES ir vajadzīgs sociālo ieguldījumu līgums"), OSE Nr. 5, 2011, 5. lpp.

Komiteja ir ļoti nobažījies par sociālajām sekām, kādas krīzes laikā rada it īpaši mazo pensiju samazināšana. Tā atkārtoti mudina Komisiju spert pirmos soļus, lai izstrādātu ES mēroga definīciju jēdzienam “atbilstīga pensijai”⁽¹⁸⁾.

6.1.3. Jaunu valsts budžeta ieņēmumu avotu izmantošana

6.1.3.1. Publisko budžetu līdzekļus nevarēs izmantot pilnīgi visām vajadzībām, piešķirot finansējumu gan banku glābšanai un sociālo izdevumu palielināšanai, gan arī novatoriskām investīcijām un uzņēmumu atbalstam. Tādēļ valstīm noteikti ir jāmeklē jauni ieņēmumu avoti. Tas jādara, vienlaikus paaugstinot publisko izdevumu efektivitāti un palielinot to mērķtiecību. EESK uzskata, ka dalībvalstīm jāpaplašina nodokļu ieņēmumu bāze, piemēram, iekasējot finanšu darījuma nodokli, slēdzot beznodokļu zonas, pārtraucot nodokļu pazemināšanas sacensību, kā arī īstenojot pasākumus cīņai ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Ja visas dalībvalstis apņemas veikt sociālos ieguldījumus un konsolidē budžetus ar izaugsmes un reformu palīdzību, tām vienlaikus daudz vairāk jāpievēršas ieguldījumu kvalitātei. Turklāt jāapsver arī visaptverošas izmaiņas nodokļu sistēmās, un šajā procesā jāpievēršas jautājumiem par dažādiem ienākumu un īpašumu veidiem piemērojamajām nodokļu likmēm⁽¹⁹⁾.

6.1.4. “Sociālās drošības tīkla” izveidošana, nodrošināt līdzvērtīgu “sociālāku pārvaldību” (social governance)

6.1.4.1. Neizveidojot “sociālās drošības tīklu” (*Jean-Claude Juncker*), ES arhitektūra būs nepilnīga un Eiropa spers soli atpakaļ. Tā Eiropas Savienība kļūtu tikai par ekonomiskas un budžeta savienību, kas ir ļoti tālu no apņemšanās veidot sociālu tirgus ekonomiku. EESK noteikti brīdina, ka šāda attīstība nav vēlama.

6.1.4.2. EESK atbalsta atbildīgu valsts rīcību ekonomikas un sociālajā jomā (*economic and social governance*). Īslaicīgā konsoli-

dācija daudz vairāk jāsaista ar stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem nodrošināt gudru izaugsmi, sociālo kohēziju un sociālo integrāciju.

6.1.4.3. Eiropas Savienībai turpmāk jānodrošina, lai visos ekonomikas un budžeta politikas pasākumos būtu pilnībā ievēroti primārajos tiesību aktos izvirzītie sociālie mērķi un nostiprinātās sociālās pamattiesības, it īpaši arī tiesības risināt sarunas par darba koplīguma slēgšanu un tiesības streikot, kā arī netiktu aizskarti sociālie sasniegumi.

6.1.5. Konventa sasaukšana, lai, ņemot vērā gaidāmos Līguma grozījumus, izstrādātu uz sociālu attīstību vērstu koncepciju

6.1.5.1. EESK uzsver, ka noteikti jāizveido konvents. Tā kā darba kārtībā tagad paredzēti apjomīgi Līguma grozījumi, ir vajadzīgas gan plašas debates, gan demokrātiska leģitīmācija. Šajā konventā tāpat kā iepriekšējā būtu jāpiedalās gan valstu parlamentiem, gan Eiropas Parlamentam, sociālajiem partneriem un EESK. Starpposma ziņojumā un ceļvedī jānodrošina, lai minētos Līguma grozījumus papildinātu līdzvērtīga sociālā dimensija un rezultāts tiktu iekļauts martā gaidāmajā ziņojumā par kopīgi apstiprināto pasākumu īstenošanas veidu.

6.1.6. Nodrošināt un veicināt sociālo partneru koplīgumu autonomiju

6.1.6.1. EESK vēlreiz norāda uz tās pausto viedokli, ka Pamattiesību hartas noteikumi attiecas uz visām ES iestādēm un struktūrvienībām, tāpēc iejaukšanās sociālo partneru koplīgumu autonomijā ir absolūti nepieļaujama un Eiropas Komisijai pret to ir jāvēršas nekavējoties. Komisija pati nekādā gadījumā nedrīkst sniegt dalībvalstīm ieteikumus, kas ir pretrunā ar Pamattiesību hartu. Gluži pretēji, tai ir jādara viss iespējamais, lai pamattiesības tiktu ne vien ievērotas, bet arī veicinātas. Krīzes laikā varam pārliecināties, cik stipra Eiropā ir pamattiesību kultūra Eiropā⁽²⁰⁾.

Briselē, 2012. gada 22. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON

⁽¹⁸⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Zaļā grāmata par pensijām”, OV C 84, 17.03.2011., 38. lpp.

⁽¹⁹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Sammita par nodarbinātības jautājumiem rezultāti”, 3.4.2. punkts, OV C 306, 16.12.2009., 70. lpp.

⁽²⁰⁾ Sk. 13. zemsvītras piezīmi.